OBSERWACJE MOTYLI NA „PĘTLI WIEWIÓRA” GM. SZPROTAWA

Obszar Natura 2000 **Borowina** i Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy **Potok Sucha**

OPRACOWANIE:
MACIEJ BORYNA
TOWARZYSTWO BORY DOLNOŚLĄSKIE
SZPROTAWA 2025

PRZEPLATKA DIAMINA NA PĘTLI WIEWIÓRA W 2024 R. (FOT. M.BORYNA)

W 2019 roku Rada Miejska w Szprotawie ustanowiła Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Potok Sucha”[1], by chronić oraz promować cenne walory przepływającego przez las cieku. Wspólnie z Nadleśnictwem Szprotawa utworzono również pieszo-rowerową „Pętlę Wiewióra”, gdzie turyści i dbający o kondycję mieszkańcy zapoznają się z przyrodniczymi i kulturowymi skarbami ustanowionego zespołu.

Jak podaje Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, ten obszar Natury 2000 stanowi mozaikę grądów i łąk z unikatowym w skali regionu skupieniem bezkręgowców z Załącznika Dyrektywy Rady EWG – przeplatki maturny, czerwończyka nieparka i pachnicy dębowej. Oficjalnie to jedyne na Ziemi Lubuskiej stanowisko przeplatki maturny, objętej w Polsce ścisłą ochroną gatunkową. Jest również chroniona w całej Unii Europejskiej.

Mimo iż obszar wyznaczono głównie ze względu na rzadkie bezkręgowce, chroni on bardzo dobrze zachowane wilgotne grądy środkowoeuropejskie z dużym udziałem starodrzewia oraz drzew martwych i dziuplastych, stanowiących siedliska m.in. właśnie dla pachnicy dębowej - reliktu lasów pierwotnych, ściśle związanego ze starymi, dziuplastymi drzewami.

[1] Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody: https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/widok/viewzespolprzyrodniczokrajobrazowy.jsf?fop=PL.ZIPOP.1393.ZPK.365 [dostęp 16.09.2025].

HISTORYCZNY POMNIK PRZYRODY „DĄB ŚNIADANIOWY" WZMIANKOWANY PRZEZ PROF. T.SCHUBEGO (FOT. M.BORYNA)

100 lat temu lasem tym interesowali się także niemieccy przyrodnicy, a przede wszystkim śląski botanik Theodor Schube (1860-1934). Las wyróżniał się dla nich różnorodnością siedlisk i dużą ilością wiekowych dębów. Pomnikowe dęby „Śniadaniowy" i „Kotwicz" były wymieniane wśród najważniejszych w przedwojennej rejencji legnickiej. Tutejsze motyle badał m.in. entomolog Rudolf Pfitzner (1864-1921).

Od kilku lat Las Schubego (pot.) jest przedmiotem zainteresowania badaczy z Towarzystwa Bory Dolnośląskie i niezrzeszonych miłośników przyrody, co zaowocowało nie tylko odkryciami osobliwych gatunków, lecz również obiektów dziedzictwa kulturowego (np. starożytne cmentarzysko i barokowy słup).

Na początku 2024 r. Towarzystwo Bory Dolnośląskie zredagowało i wysłało do Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie i równocześnie do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim wniosek dotyczący planu zadań ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Borowina.[2] Zawnioskowano o uzupełnienie informacji o obszarze i przedmiotach ochrony, weryfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń oraz weryfikację ustalenia celów zadań ochronnych. Przede wszystkim we wniosku podniesiono, że w istocie w gospodarce leśnej w obszarze mogło dojść do zbyt intensywnej trzebieży i innych działań, które uniemożliwiają zachodzenie procesów związanych z wytwarzaniem martwego drewna w lesie poprzez usuwanie drzew przed osiągnięciem przez nie wieku, w którym w wyniku procesów naturalnych dochodzi u nich do rozluźniania koron oraz obumierania lub powalania samych drzew. Wniosek TBD stanowi załącznik do niniejszego opracowania jako uzupełnienie informacji o omawianym obszarze.

[2] Dokumentacja projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Borowina PLH080030 w województwie lubuskim: https://www.wfosigw.zgora.pl/sites/default/files/plan_zad_ochr_borowina.pdf [dostęp 16.09.2025].

POTOK SUCHA W OKRESIE WIOSENNYM (FOT. M.BORYNA).

W porozumieniu z Nadleśnictwem Szprotawa udało się w ramach dostępnych rozwiązań zapewnić przetrwanie grupie dorosłych dębów szypułkowych oraz ustanowić dwa pomniki przyrody wśród nich, tj. Dąb Schubego oraz Dąb Goepperta.[3]

W latach 2023-2025 z najcenniejszych gatunków zarejestrowano okazy, takie jak:

1. Czerwończyk nieparek - gatunek objęty ochroną ścisłą, znajdujący się na Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce;
2. Paź żeglarz - w Polsce występuje głównie na południu i w środkowej części kraju, objęty ochroną gatunkową;
3. Modraszek nausitous - w Polsce objęty ochroną prawną.

Ponadto uchwycono inne ciekawe gatunki, jak:

1. Pokłonnik osinowiec - w Polsce pojawia się lokalnie w całej niżowej części kraju, jednak brak go w samym centrum, częściej spotykany na południu, coraz rzadszy, nigdzie nie jest liczny;
2. Modraszek korydon - w Polsce rozpowszechniony na niżu, na północy kraju spotykany tylko lokalnie;
3. Modraszek semiargus - gatunek palearktyczny, w Polsce występuje na terenie całego kraju, lecz jest niezbyt liczny. Bardziej pospolity w Sudetach;
4. Ogończyk wiązowiec - występuje w całym kraju, ale postać dorosła jest rzadko obserwowana, łatwiej odnaleźć gąsienice;
5. Rusałka osetnik - Owad dorosły jesienią migruje nad Morze Śródziemne, a wiosną do Polski powraca kolejne pokolenie;

[3] Dwóch słynnych wrocławskich botaników w szprotawskich lasach https://samorzad.pap.pl/klub-samorzadowy/szprotawa/kategoria/aktualnosci/szprotawa-dwoch-slynnych-wroclawskich-botanikow-w [dostęp 16.09.2025].

6. Osmaganek plamek - występuje na terenie całego kraju, ale lokalnie, jest też obecny prawie w całej Europie, preferuje rzadkie lasy liściaste i mieszane;
7. Czerwończyk dukacik - występuje głównie w górach, na nizinach jest rzadszy;
8. Oblaczek granatek - w Polsce występuje lokalnie, zagrożeniem są niekorzystne zmiany zachodzące w środowisku, w którym żyje;
9. Przeplatka diamina – wedle Wikipedii nie występuje w regionach południowo-zachodnich Polski.[4]

Poza tym zaobserwowano gatunki: Mieniak strużnik, Mieniak tęczowiec, Ogończyk akacjowiec, Ogończyk śliwowiec, Karłątek leśny, Karłątek ryska, Kosternik palemon, Dostojka malinowiec, Dostojka latonia, Dostojka selene, Rusałka admirał, Rusałka żałobnik, Rusałka pawik, Rusałka kratkowiec, Rusałka ceik, Modraszek ikar, Modraszek wieszczek, Modraszek amandus, Paź królowej, Bielinek kapustnik, Latolistek cytrynek, Przestrojnik trawnik, Pazik Dębowiec, Strzępotek glicerion, Strzępotek ruczajnik, Polowiec szachownica, Zorzynek rzeżuchowiec, Zieleńczyk ostrężyniec, Niestrzęp głogowiec, Proporzyca marzymłódka, Krasopani poziomkówka, Rusałka pokrzywnik, Szlaczkoń sylwetnik, Szlaczkoń siarecznik, Przeplatka cinksia i inne.[5]

[4] Komentarze zacytowane z Wikipedii [dostęp 15.09.2025].
[5] Na podstawie obserwacji Macieja Boryny i Mariusza Nowińskiego w okresie 2023-2025.

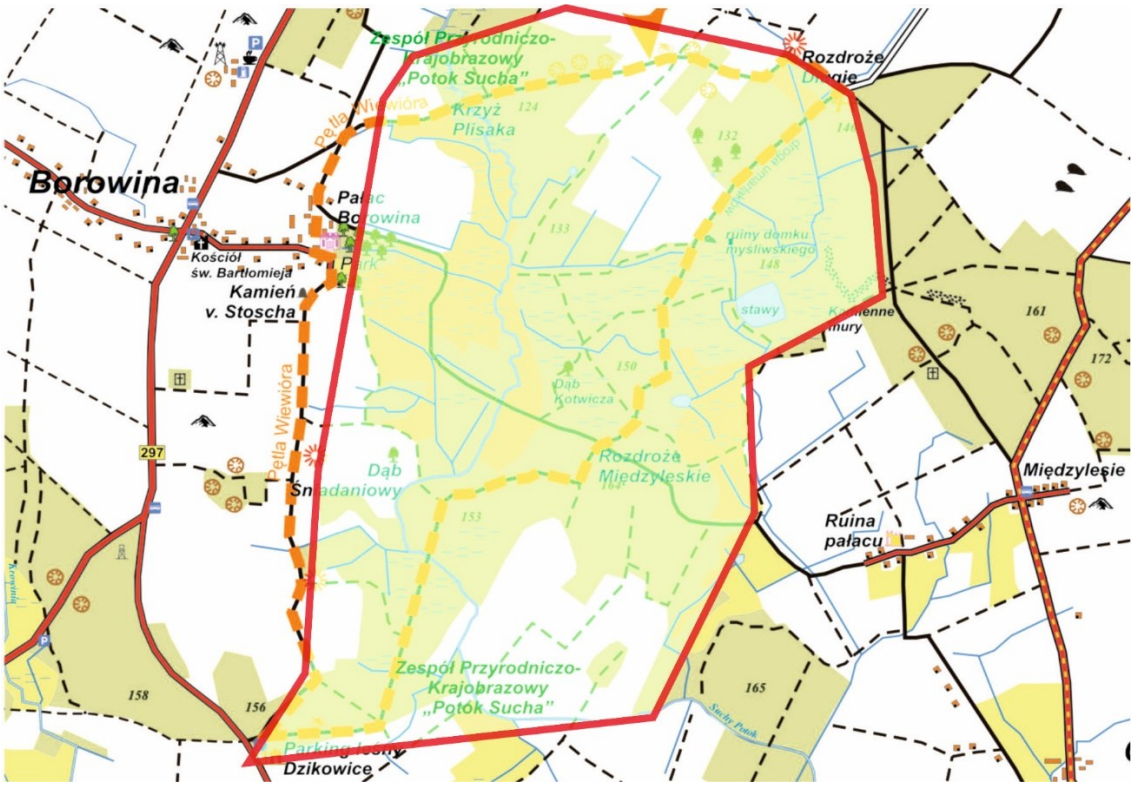

MAPA PĘTLI WIEWIÓRA Z ZAZNACZONYM OBSZAREM OBSERWACJI MOTYLI 2023-2025.

Obserwacje motyli, posumowane w niniejszym opracowaniu, prowadzone były najczęściej w ciągu Pętli Wiewióra - na odcinkach wschodnim i północnym, rzadziej na obszarze w promieniu do ok. 2 km w obie strony od wymienionych odcinków pętli, w okresach od kwietnia do września, w latach 2023, 2024 i 2025. To obszar administrowany przez PGL Lasy Państwowe, Nadleśnictwo Szprotawa, Leśnictwo Długie. Zasięg obserwacji obejmował m.in. Obszar Natura 2000 Borowina (PLH080030), Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Potok Sucha” i ich najbliższe otoczenie.

Największe obserwowane skupiska różnych gatunków motyli występują wzdłuż szlaku „Pętla Wiewióra”, przy wymienionych wyżej odcinkach, co uwarunkowane jest bezpośrednio różnorodną roślinnością porastającą pobocza i rowy drogi. Wyróżniają się pod tym względem nasłonecznione stanowiska w sąsiedztwie Potoku Sucha i towarzyszących terenów podmokłych. Potwierdzono powtarzalność obserwacji konkretnych gatunków motyli na stanowiskach w kolejnych latach. Późne wykaszanie poboczy drogi sprzyja bytowaniu i przetrwaniu motyli. Szczególną uwagę należy zwrócić na zarejestrowane gatunki chronione: Czerwończyk nieparek, Paź żeglarz i Modraszek nausitous, ale także szereg gatunków rzadkich, lokalnych i niespotykanych oficjalnie dotąd na tym obszarze.

Jak wynika z analizy, **dla zachowania i ochrony obecnego stanu gatunkowego występujących na omawianym obszarze motyli istotne jest utrzymanie sprzyjających warunków, m.in. poprzez niewykaszanie przez wystarczająco długi okres roślinności porastającej pobocza i rowy drogi (Pętli Wiewióra), a także nieingerowanie w substancję poboczy i rowów, minimalizację ruchu pojazdów emitujących zanieczyszczenia, utrzymanie nasłonecznienia stanowisk.** Natomiast kwestia zachowania i ochrony przeplatki maturny i pachnicy dębowej stanowi odrębne zagadnienie, naświetlone we wspomnianym wcześniej wniosku TBD do RDOŚ w 2024 roku.

DOKUMENTACJA WYBRANYCH ZDJĘĆ MOTYLI Z PĘTLI WIEWIÓRA (ZPK POTOK SUCHA)

Lp.	Nazwa motyla	Fotografia
1.	Paź żeglarz Fot. M.Nowiński	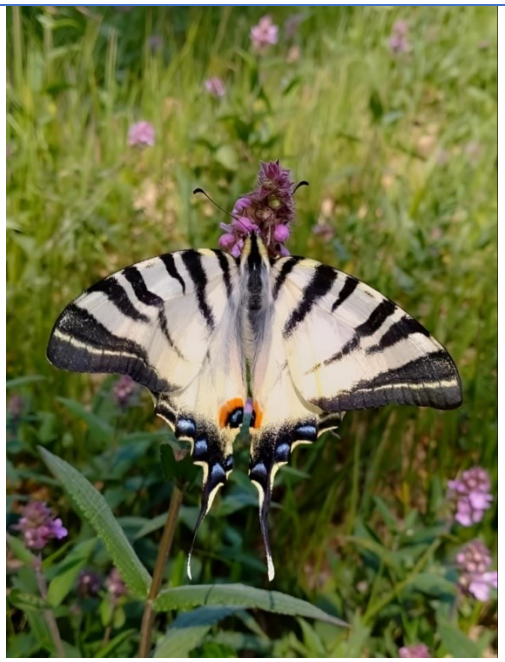
2.	Osmaganek plamek Fot. M.Boryna	
3.	Modraszek amandus Fot. M.Boryna	

4.	Kosternik palemon Fot. M.Boryna	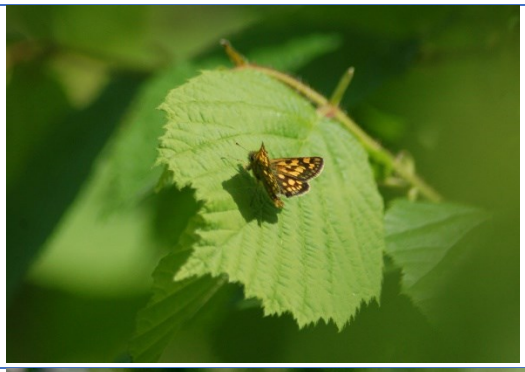
5.	Ogończyk wiązowiec Fot. M.Nowiński	
6.	Rusałka żałobnik Fot. M.Nowiński	

7.	Rusałka osetnik Fot. M.Nowiński	
8.	Rusałka admirał Fot. M.Nowiński	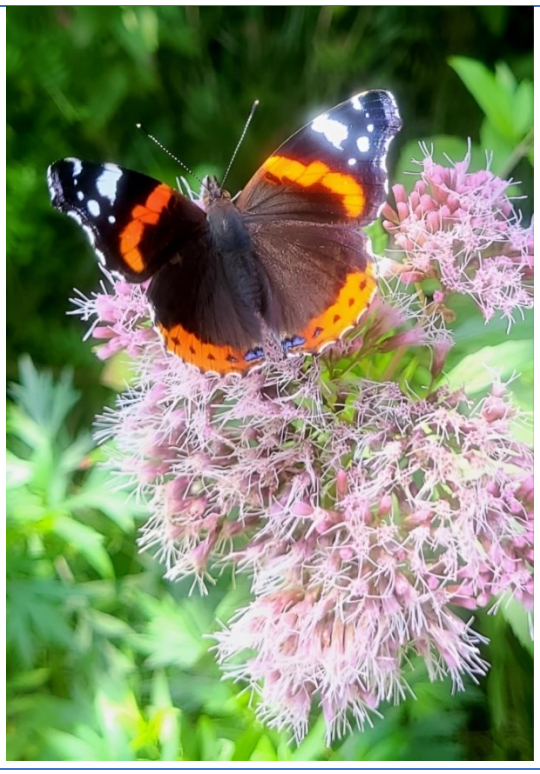

9.	Paź królowej Fot. M.Nowiński	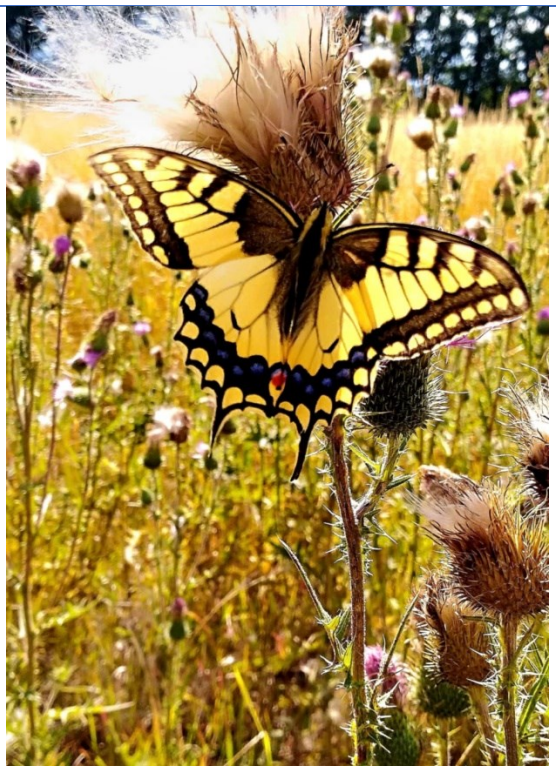
10.	Pazik dębowiec Fot. M.Nowiński	

11.	Modraszek nausitous Fot. M.Nowiński	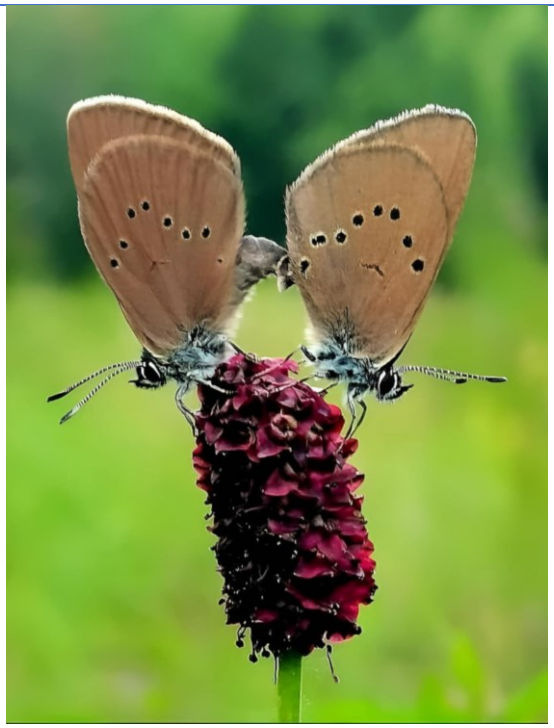
12.	Modraszek wieszczek Fot. M.Nowiński	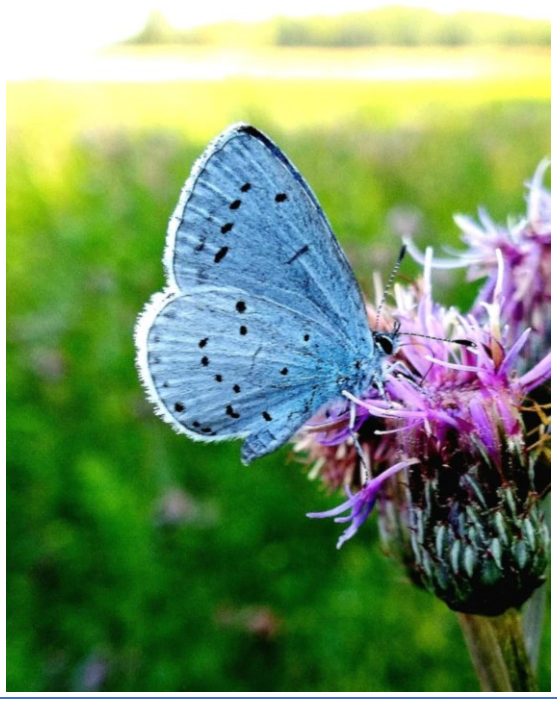

13.	Modraszek kordon Fot. M.Nowiński	
14.	Modraszek ikar Fot. M.Nowiński	

15.	Dostojka malinowiec Fot. M.Nowiński	
16.	Modraszek kordon Fot. M.Nowiński	

17.	Czerwończyk nieparek Fot. M.Nowiński	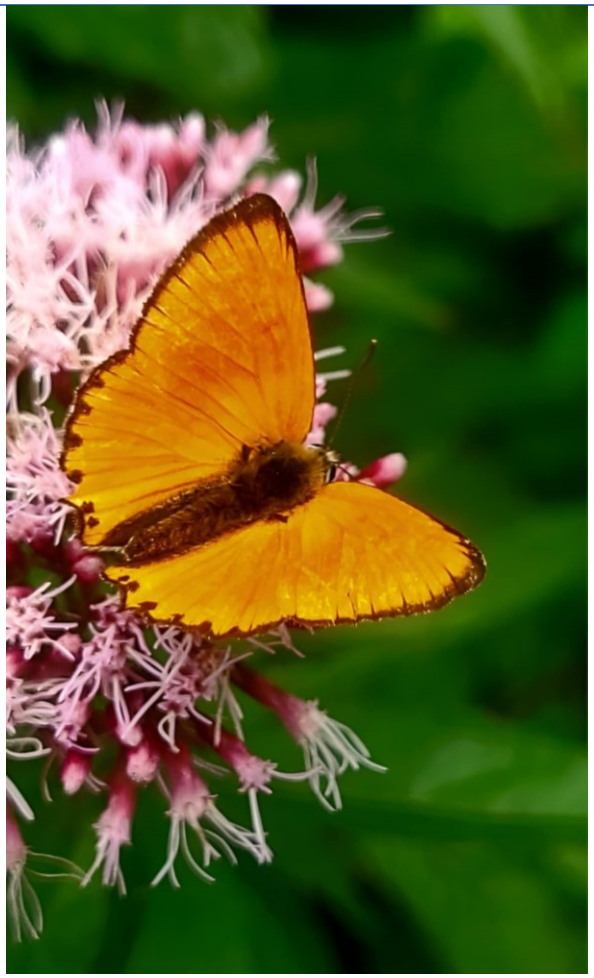
18.	Dostojka latonia Fot. M.Boryna	

19.	Rusałka kratkowiec Fot. M.Boryna	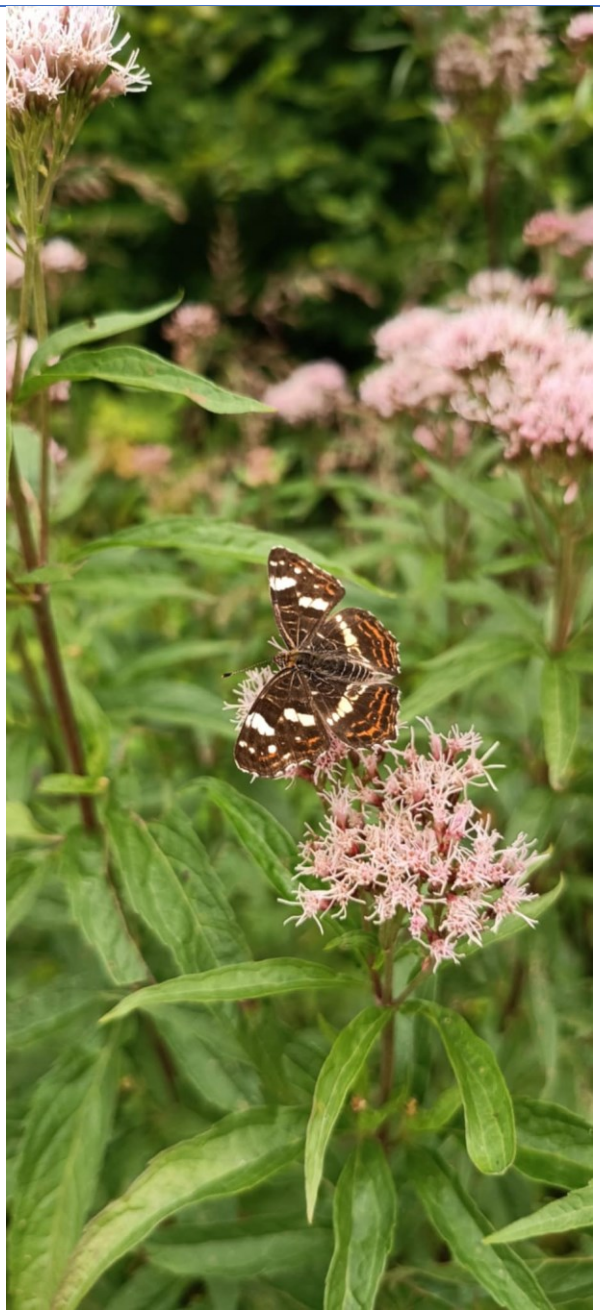

20.	Czerwończyk dukacik Fot. M.Boryna	

21.	Przestrojnik trawnik Fot. M.Boryna	

22.	Karłątek ryska Fot. M.Boryna	

23.	Ogończyk akacjowiec Fot. M.Nowiński	
24.	Ogończyk śliwowiec Fot. M.Nowiński	

25.	Mieniak strużnik Fot. M.Nowiński	
26.	Modraszek semiargus Fot. M.Nowiński	

27.	Rusałka ceik Fot. M.Nowiński	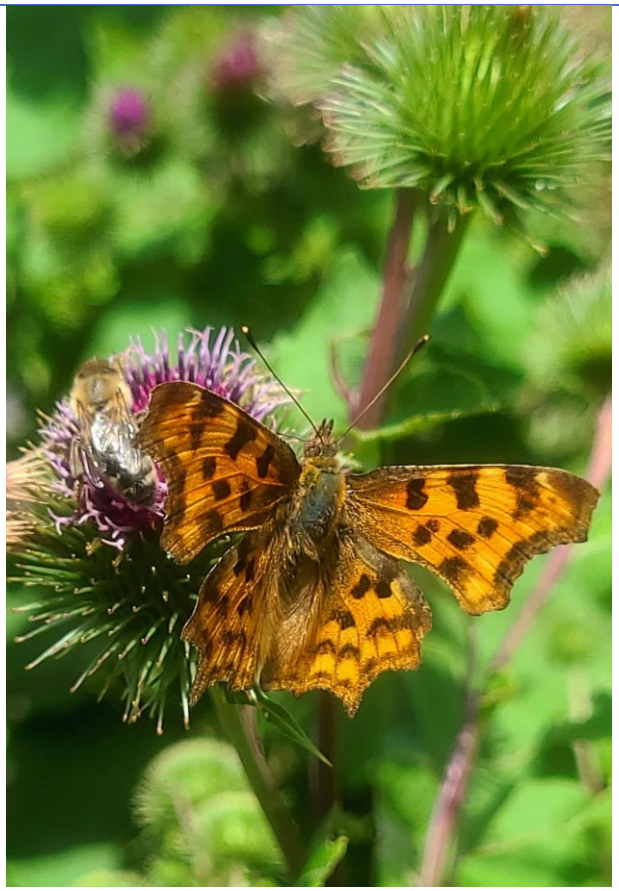
28.	Rusałka osetnik Fot. M.Nowiński	

29.	Szlaczkoń sylwetnik Fot. M.Nowiński	
30.	Zieleńczyk ostrężyniec Fot. M.Nowiński	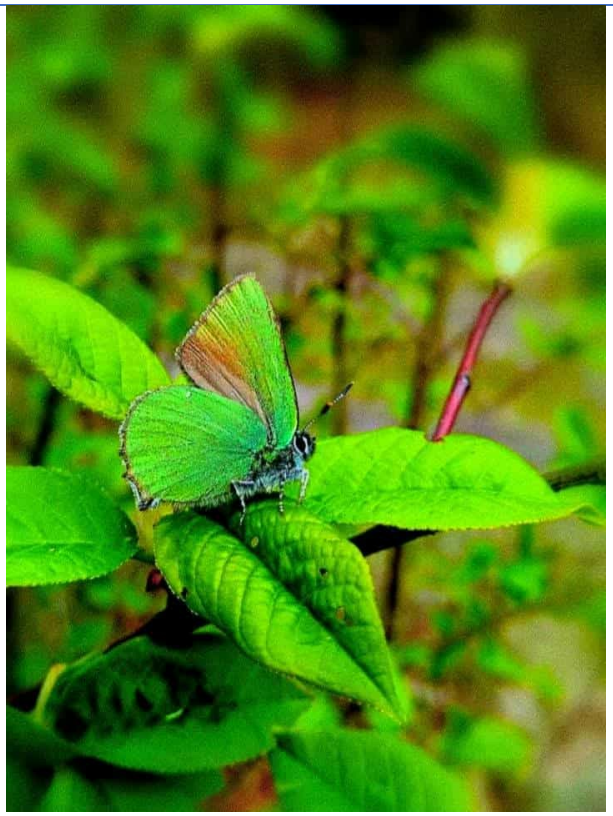

31.	Pokłonnik osinowiec Fot. M.Boryna	
32.	Od lewej: Mariusz Nowiński, Maciej Boryna i Aniela Cichalewska na Pętli Wiewióra, podczas obserwacji motyli.	
33.	Od lewej: Katarzyna Boryna, Mariusz Nowiński w Lesie Schubego, podczas obserwacji motyli.	

Wybrane źródła na temat
Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Potok Sucha” w gminie Szprotawa

- Uchwała Rady Miejskiej w Szprotawie z 2019 ws. ustanowienia ZPK Potok Sucha: https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/widok/viewzespolprzyrodniczokrajobrazowy.jsf?fop=PL.ZIPOP.1393.ZPK.365
- Przewodnik turystyczny „ZPK Potok Sucha w gminie Szprotawa”, Szprotawa 2022: https://pdfhost.io/v/feJVPNbVB_Potok_Sucha_w_gminie_Szprotawa_by_MBoryna
- Przewodnik turystyczny „ZPK Potok Sucha w gminie Szprotawa”, Szprotawa 2023: https://archive.org/details/maciej-boryna-zpk-potok-sucha-wydanie-2-zmienione-2023
- Nowe pomniki przyrody w Lubuskiem – Wyjątkowe dęby pod Szprotawą, 2024: https://pdfhost.io/v/PCPQ8HGBV_NOWE_POMNIKI_PRZYRODY_W_LUBUSKIEM_Wyj%C4%85tkowe_d%C4%99by_pod_Szprotaw%C4%85_by_Maciej_Boryna_2024
- Lokalny Obszar Turystyczny „Borowina” gm. Szprotawa, 2024: https://pdfhost.io/v/HWHwx8TqC_Boryna_M___Lokalny_Obszar_Turystyczny_Borowina_2024
- Przyrodnicy dokumentują motyle w Lesie Schubego, 2023: https://samorzad.pap.pl/klub-samorzadowy/szprotawa/kategoria/aktualnosci/szprotawa-przyrodnicy-dokumentuja-motyle-w-lesie
- Odkryli motyla, którego miało tu nie być: https://samorzad.pap.pl/klub-samorzadowy/szprotawa/kategoria/aktualnosci/szprotawa-odkryli-motyla-ktorego-mialo-tu-nie-byc
- Film Potok Sucha - Opowieść w cztery pory roku, 2024: https://www.youtube.com/watch?v=CxmGfggH--M

Załącznik:

1. Wniosek Towarzystwa Bory Dolnośląskie z 08.01.2024 r. do Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie oraz do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim dotyczący planu zadań ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Borowina.